

OMVÄRLDSSPANING

Augusti 2015

BARN- OCH UNGDOMSFÖRVALTNINGEN

Innehåll

Regering och riksdag

Vid halvårsskiftet träder en rad lag- och regelförändringar i kraft på skolområdet.	3
Uppdrag om utvärdering av betyg från årskurs 6	3
Direktör utsedd för nytt skolinstitut	4
Fortbildningssatsning för förskolechefer	4
Regeringen vill förändra de statliga specialdestinerade	5

Myndigheter

Lämna synpunkter på förslag till nya läroplanstexter	6
Flygande granskning – brister i uppmärksamhet vid var sjätte förskola	6
Större intresse för skolarbetet bland elever som upplever att de har inflytande	7
Statsbidrag för mindre barngrupper i förskolan	7
Nytt uppdrag till Skolverket för att stärka kvaliteten på nyanländas utbildning	8
Arbetsmiljöverket: Lärares arbetsuppgifter måste prioriteras	8
Förändringar i läroplanen om förskoleklass och fritidshem	9
Förskoleklassens och fritidshemmets syfte och innehåll ska bli tydligare.	9
Elevhälsan motsvarar inte elevernas behov	10
Många missar att söka bidrag	10

Forskning

Vägen till skolan är full av separationer	12
Teckenspråk berikar barns språkutveckling	14
Naturvetenskapliga perspektiv i förskola	14

Övrigt

Läsa-skriva-räkna-garanti utreds	14
Nytt institut ska stödja lärares arbete mot extremism	15
Bonuspengar ska minska barngrupperna i förskolan	16
Ny guide till normkritiskt lärande	17
Elevernas egna röster om psykisk hälsa tas tillvara	17
Många skolor har för små skolgårdar, visar en ny kartläggning. Tydligare regler ska få kommunerna att följa lagen	18
Stora prisskillnader för pedagogisk lunch	18

REGERING OCH RIKSDAG

Vid halvårsskiftet träder en rad lag- och regelförändringar i kraft på skolområdet.

Exempelvis ändras skollagen så att kommunernas skyldighet att informera vårdnadshavare och elever om utbildning utökas till att gälla alla skolformer som erbjuds i eller av kommunen. I den gamla lagtexten nämndes enbart förskola, fritids och öppen förskola. Dessutom införs en skyldighet för kommuner att informera om riksrekryterande utbildningar.

Även Skolverket får i uppdrag att förbättra sin information till allmänheten. I en ny förordning definieras vilka uppgifter som ska finnas med i ett nytt nationellt informationssystem. Det gäller exempelvis uppgifter på skolnivå om hur föräldrar och elever svarat på Skolinspektionens brukarundersökning om kvaliteten på utbildningen, genomsnittsresultat på nationella ämnesprov och betygsgenomsnitt. Dessutom specificeras att det ska finnas data om hur många lärare som finns i förhållande till antalet elever, andelen legitimerade lärare, tillgången till speciallärare och eventuella förelägganden från Skolinspektionen.

Kraven på vilka uppgifter som ska finnas med varierar något beroende på skolform. De flesta av uppgifterna offentliggörs på olika sätt redan i dag. Det nya är att det är en helt ny förordning som på ett sammanhållet sätt reglerar att Skolverket ska tillhandahålla ett informationssystem och vilka uppgifter som ska finnas med i det. Tanken är att informationssystemet ska göra det lättare för elever och föräldrar att välja utbildning.

Andra nyheter är att skollagen ändras så att elever som vistas i ett hem för vård och boende har rätt att gå i skola i den kommun där hemmet ligger eller få undervisning av legitimerad lärare på utbildning som anordnas av Statens institutionsstyrelse.

Dessutom införs en definition av fjärrundervisning i skollagen – fjärrundervisning är interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där lärare och elever är skilda i rum men inte tid. Fjärrundervisning får genomföras om antalet elever inte är tillräckligt för att genomföra ordinarie undervisning och i moderna språk, modersmål, samiska och teckenspråk.

Uppdrag om utvärdering av betyg från årskurs 6 Regeringen 2015-08-10

Regeringen uppdrar åt Statens skolverk att utvärdera vissa konsekvenser av betyg från årskurs 6 i grundskolan, sameskolan och grundsärskolan, i de fall betyg ges, samt i årskurs 7 i specialskolan.

Utvärderingen ska analysera i vilken grad och i så fall på vilket sätt

- betyg från årskurs 6 (7 i specialskolan) har påverkat elevernas resultat i förhållande till kunskapskraven, dels generellt, dels avseende olika elevgrupper, t.ex. hög- och lågpresterande elever,
- betygen har bidragit till att fler elever som befaras att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås har fått extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen,
- betygen har bidragit till att fler elever som tidigare fått extra anpassningar eller andra stödinsatser har utretts och fått särskilt stöd, och

- betygen har lett till en tydligare information till elever och föräldrar om elevernas kunskapsutveckling och utveckling i övrigt.

Utvärderingen ska även belysa

- elevers och föräldrars erfarenheter av att eleverna får betyg från årskurs 6,
- rektorers och berörda lärares erfarenheter av att ge betyg från årskurs 6,
- hur implementeringen av reformen har fungerat,
- omfattningen och inriktningen av genomförda implementerings- och fortbildningsinsatser på nationell och lokal nivå och erfarenheter och resultatet av dessa insatser inom området bedömning och betygs-sättning,
- vilka ekonomiska konsekvenser betyg från årskurs 6 har medfört, bl.a. en bedömning av kostnader för huvudmännen och hur dessa har använt den statliga kompensation som utgått för de kostnader som uppstått vid införandet av betygen och hur dessa medel nått ut till berörda skolor, och
- vilka administrativa, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser som betyg från årskurs 6 har medfört för skolhuvudmän, rektorer och lärare i de olika skolformerna.

För att regeringen ska kunna föreslå relevanta åtgärder som leder till höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan är det av stor vikt att reformer utvärderas. Vikten av att inte bara införa skolreformer utan att också att utvärdera dessa be- tonas även i betänkandet Utvärdera för utveckling – om utvärdering av skolpolitiska reformer (SOU 2014:12). I betänkandet framgår att utvärdering av reformer i sin tur kan resultera i kunskap som kan ligga till grund för evidensbaserade beslut inför eventuella framtida reformer.

Direktör utsedd för nytt skolinstitut Utbildningsdepartementet 2015-06-25

Lena Adamson, docent i psykologi, blir direktör för det nyinrättade Skolforskningsinstitutet. Myndigheten ska arbeta med att sammanställa och föra ut kunskaper om effektiva metoder och arbetssätt till lärare.

"Det finns stort intresse bland lärare och rektorer att få del av modern forskning som direkt kan användas i undervisningen. OECD:s djupgående rapport av svensk skola visar på behovet av att sådan forskning når fram och blir lättillgänglig i skolan", säger utbildningsminister Gustav Fridolin i ett pressmeddelande. Lena Adamson har tidigare bland annat varit ställföreträdande myndighetschef på Högskoleverket

Fortbildningsattsning för förskolechefer Utbildningsdepartementet 2015-06-15

Regeringen har idag fattat ett beslut som innebär ett nytt uppdrag till Skolverket att svara för en fortbildning på grundnivå om 7,5 högskolepoäng för verksamma förskolechefer. Ansökan till fortbildningen ska kunna starta hösten 2015 och fortbildningen ska sedan pågå till och med 2018.

Fortbildningen ska inriktas mot styrnings- och ledarskapsfrågor så att förskolecheferna ges förutsättningar att utveckla sitt pedagogiska ledarskap.

"Vi vet att förskolepedagogiken har effekter långt upp i åldrarna. OECD har av resultaten från PISA kunnat visa att 15-åriga elever, från nästan alla OECD-länder, som deltagit i någon form av förskoleverksamhet har bättre resultat än de elever som inte deltagit i förskola. Vi har en

förskola av mycket hög kvalitet, men måste säkerställa likvärdigheten i systemet och att alla barn får tillgång till förskolepedagogiken", säger utbildningsminister Gustav Fridolin.

"Förskolechefen har ett särskilt ansvar för ledningen av det pedagogiska arbetet och därför är det viktigt att säkerställa förskolechefens tillgång till fortbildning av hög kvalitet", säger Gustav Fridolin.

Skolverket ska

- genom överenskommelser uppdras åt universitet eller högskolor att anordna fortbildning för förskolechefer inriktad mot pedagogiskt ledarskap om 7,5 högskolepoäng,
- ange övergripande mål för fortbildningen för att säkerställa att innehållet leder till att förskolecheferna utvecklar sitt ledarskap inriktat mot ett arbete för förskolor med en verksamhet som främjar alla barns utveckling och lärande, och
- genom överenskommelserna med universitet eller högskolor förvissa sig om att fortbildningen tar sin utgångspunkt i de av Skolverket angivna målen för fortbildningen.

Regeringen vill förändra de statliga specialdestinerade bidragen så dessa inte missgynnar de skolhuvudmän som behöver dem bäst.

Utbildningsdepartementet 2015-06-15

Riksrevisionen riktade i november 2014 kritik mot statsbidragssystemet i sin rapport "Specialdestinerade statsbidrag – ett sätt att styra mot en mer likvärdig skola". Kritiken gick ut på att bidragen inte fungerade tillräckligt effektivt och därmed inte bidrog till en likvärdig utbildning för eleverna.

Nu ska regeringen försöka rätta till bristerna genom att ge Skolverket en mer aktiv roll i hur de specialdestinerade bidragen ska fördelas till kommunerna. Man vill också ta hänsyn till socioekonomiska faktorer för att bidragen ska kunna riktas så de gynnar elever och anställda på skolor med sämre förutsättningar. Men fördelningen av bidrag ska ske i dialog med skolhuvudmännen.

Regeringen har gett Skolverket förslag på hur de vill att detta ska se ut och i dag måndag kommer verket med sina synpunkter.

– Det föreslås bli en friare fördelning av statsbidrag som ska styras efter faktiska behov baserat på olika nyckeltal, säger Johanna Freed, tf enhetschef på Skolverkets statsbidragsenhet.

Hon vill inte gå in på några detaljer kring förslaget och vet inte om regeringen lägger fram detta före eller efter sommaren.

I regeringens betänkande, som blev offentligt i torsdags, pekar man på att det kan uppstå problem med att fördela riktade bidrag efter behov. Skolverket håller med och konstaterar liksom regeringen att en kommun eller friskola med generellt låga resultat kan ha ett behov medan en med stora variationer i betygsresultat kan ha helt andra behov.

Det kan också finnas skolhuvudmän som inte håller med om att de har problem som staten ska lägga sig i. Det kommunala självstyret måste därför vara utgångspunkten, poängterar Skolverket.

Skolverket arbetar för närvarande med två stora uppdrag från regeringen – en lågstadiesatsning och minskade grupper i förskolan – men har inte fått några ändrade direktiv. – Om vi kommer att få fler breda satsningar eller mer riktade insatser har jag svårt att sia om i dagsläget. Men jag kan tänka mig att det kommer finnas båda delar även i framtiden, säger Johanna Freed.

Skolverket undersöker hur man ska kunna följa upp satsningar med specialdestinerade statsbidrag på ett mer systematiskt sätt för att kunna se när de har effekt. Regeringen har också gett Statskontoret i uppdrag att analysera hur Skolverkets hantering av statsbidrag fungerar.

MYNDIGHETER

Bedömningsstöd i svenska och svenska som andraspråk i grundskolan

Flera material har tagits fram som stöd för lärares bedömning i svenska och svenska som andraspråk i i grundskolan.

Läs- och skrivutveckling & taluppfattning i årskurs 1-3

Nu finns två bedömningsstöd för att du lättare ska kunna följa upp elevers kunskaper i årskurs 1-3. Bedömningsstöden kan användas redan från årskurs 1 för att tidigt identifiera elever som riskerar att få eller som redan har svårigheter inom läs- och skrivutvecklingen eller i taluppfattningen inom matematik. Du kan även se när en elev kommit längre i sin kunskapsutveckling och behöver ytterligare stimulans.

Under hösten 2015 kan materialet användas i en utprövningsomgång. Från 1 juli 2016 blir det obligatoriskt för huvudmän att använda bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling och matematik i årskurs 1. Fram till dess kommer vi att samla in synpunkter på bedömningsstöden, bland annat via en enkät som finns i anslutning till materialet från september 2015. Ta chansen att vara med och påverka genom att använda materialet och fylla i enkäten.

För att få tillgång till bedömningsstöden krävs inloggning till Skolverkets bedömningsportal.

Lämna synpunkter på förslag till nya läroplanstexter Skolverket 2015-08-18

Förskoleklassens och fritidshemmets syfte och innehåll ska bli tydligare. Dessutom ska övergången mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem förtydligas. För att se till att läroplanstexterna blir tydliga, begripliga och relevanta är det möjligt att lämna synpunkter på texterna via en webbenkät till och med den 30 augusti 2015. Webbenkäten finns på Skolverkets hemsida liksom förslagen på ny text.

<http://skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/forskoleklass/remiss-nya-laroplanstexter-1.238396>

Skolverket vill ge allmänheten samt enskilda lärare, förskollärare och annan skolpersonal möjlighet att lämna synpunkter på förslagen. Avsikten med enkäten är att få en uppfattning om hur förslagen uppfattas: är de tydliga, begripliga och relevanta? De nya texterna beskriver förskoleklassens och fritidshemmets syfte och innehåll i två nya avsnitt i läroplanen. Förtydligandet om övergången mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem innebär att avsnitt 2.5 *Övergång och samverkan* i Lpfö 98 och Lgr 11 revideras.

Flygande granskning – brister i uppmärksamhet vid var sjätte förskola

Skolinspektionen 2015-07-08

Vid var sjätte förskola, som Skolinspektionen oanmält besökte i maj 2015, fanns brister i den uppmärksamhet och tillsyn som utgör grunden för barnens trygghet och välmående.

Under en vecka i maj 2015 gjorde Skolinspektionen oanmälda besök på 101 slumpmässigt utvalda förskolor över hela landet. Besöken gjordes på småbarnsavdelningar med barn i åldrarna 1-3 år. I de fall förskolan saknade småbarnsavdelning besöktes en åldersblandad avdelning.

– En stor del av barnen fick vid Skolinspektionens besök den uppmärksamhet och den uppsikt som är nödvändig för att tillgodose deras behov av trygghet. Men vid var sjätte förskola fanns brister i den uppmärksamhet och tillsyn som utgör grunden för barnens trygghet och välmående. Både huvudmän, förskolechefer och personal måste analysera hur det ser ut på de egna förskolorna. Finns det indikationer på brister i tryggheten måste det självklart åtgärdas, säger Renata Grelak, projektledare på Skolinspektionen.

Ju fler barn per personal vid de aktuella observationerna, desto lägre bedömde Skolinspektionen graden av uppmärksamhet och tillsyn som barnen fick. Det fanns även andra faktorer som inverkade på förskolornas förmåga att tillgodose barnens behov av uppmärksamhet. Till exempel personalens förhållningssätt gentemot barnen, den fysiska miljöns utformning och eller arbetets organisering.

Syftet med besöken var att kartlägga hur barngruppernas storlek och personaltätheten ser ut under en vanlig dag på förskolan, och vilka konsekvenser dessa faktorer medför för barnens trygghet. Granskningen berörde inte några pedagogiska aspekter av förskolans verksamhet. På varje förskola följde Skolinspektionen en avdelning, antingen under en förmiddag eller under en eftermiddag. Sammanlagt observerades förskolornas verksamhet under 445 timmar. Observationer kompletterades med en enkät till personalen och en telefonintervju med förskolechefen.

Syftet med granskningen är att ge en ögonblicksbild av verksamheten vid de utvalda förskolorna. Granskningen är den första av många som Skolinspektionen kommer att genomföra i förskolan de närmaste åren.

Större intresse för skolarbetet bland elever som upplever att de har inflytande Skolinspektionen 2015-06-25

Många elever upplever att de inte har inflytande i skolan. Bland dessa elever är intresset för skolarbetet mindre jämfört med de som upplever att de kan påverka. Det visar Skolinspektionens skolenkät, som besvarats av drygt 150 000 elever, föräldrar och pedagogisk personal under våren 2015. Nu finns sammanställningar av det totala resultatet för vårens enkätomgång. Skolenkäten är en del av Skolinspektionens regelbundna tillsyn och görs en gång per termin på cirka en fjärdedel av landets skolor. Enkäten används för att samla in synpunkter från elever, föräldrar och den pedagogiska personalen, som ett underlag inför tillsyn. Resultatet används också på Skolverkets webbplats valjaskola.se ([extern länk, nytt fönster](#)).

Under våren gjordes enkäten på skolor i sammanlagt 62 kommuner och 55 större skolföretag. Nu finns sammanställningar av det totala resultatet för denna omgång av enkäten uppdelat på svarsgrupperna elever, vårdnadshavare och pedagogisk personal. Här kan du läsa mer och ladda ner resultatredovisningarna:

[Skolenkäten VT 2015](#)

Statsbidrag för mindre barngrupper i förskolan Skolverket 2015-06-24

Det här är ett nytt statsbidrag för insatser som syftar till att minska barngruppernas storlek i förskolan. I första hand ska barngrupperna med de yngsta barnen prioriteras. Statsbidraget kommer att kunna sökas av huvudmän för förskolor under augusti 2015.

Statsbidraget kommer att kunna sökas av huvudmän, för insatser i förskolan som syftar till att minska barngruppernas storlek. Barngrupper med de yngsta barnen ska prioriteras.

Bidraget ska stödja ert arbete med att minska barngruppernas storlek. Ni som beviljas bidrag får 30 000 kr för varje plats som barngruppen minskas med. Ni kan också få statsbidrag för att undvika en planerad utökning av barngruppens storlek. Den totala summan att fördela under 2015 är 415 miljoner kronor, med en beräknad ökning till 830 miljoner kronor årligen från och med 2016.

Ansökningsperioden kommer att påbörjas den 3 augusti och pågå fram till 4 september 2015. I ansökan ska anges vilka åtgärder som kommer att göras för att minska barngruppernas storlek.

I ansökan kan detta behövas:

- en redogörelse för hur huvudmannen planerar att minska barngruppernas storlek vid den eller de förskoleenheter som ansökan gäller,
- vilken gruppstorlek som ska uppnås med de insatser ni vill genomföra, och
- en beskrivning hur ni planerar att följa upp utvecklingen av barngruppernas storlek

Villkoren för statsbidraget kan komma att ändras under kommande bidragsår.

Nytt uppdrag till Skolverket för att stärka kvaliteten på nyanländas utbildning Skolverket 2015-06-10

Regeringen ger Skolverket i uppdrag att stärka skolhuvudmännens förmåga att erbjuda nyanlända elever en utbildning som håller hög och likvärdig kvalitet. För upp till 220 miljoner kronor 2015 ska Skolverket genomföra uppdraget som syftar till bättre utbildning för nyanlända elever i grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolans introduktionsprogram. För ungdomar som anländer till Sverige efter 16 års ålder är introduktionsprogrammet språkintrödningsprogram första steget i en gymnasieutbildning. Insatserna ska stärka utbildningen på både kort och lång sikt och ska vid behov även omfatta elever som inte är nyanlända, om de har ett annat modersmål än svenska.

Arbetsmiljöverket: Lärares arbetsuppgifter måste prioriteras [Lärarnas tidning](#)

2015-06-01 Lärarna på tre gymnasieskolor i Karlstad har för mycket att göra och får inte hjälp av de biträdande rektorerna att prioritera sina arbetsuppgifter. Det anser Arbetsmiljöverket och hotar Karlstads kommun med ett vite på 300 000 kronor.

– Om arbetsgivaren lägger på lärarna nya arbetsuppgifter måste andra arbetsuppgifter tas bort. Det går inte bara att lägga på och lägga på, säger inspektör Enver Berisha på Arbetsmiljöverket.

Arbetsmiljöverket kräver att arbetsgivaren skriftligt klarlägger för samtliga lärare i vilken ordning de ska prioritera sina arbetsuppgifter när den ordinarie arbetstiden inte räcker till.

– Den viktigaste arbetsuppgiften ska stå först, därefter den näst viktigaste och så vidare. Och det ska vara tydligt vilka arbetsuppgifter som ska läggas undan, förklarar Enver Barisha.

Om inte detta är åtgärdat senast den sista augusti kan Arbetsmiljöverket begära att förvaltningsrätten dömer ut vitet.

Förändringar i läroplanen om förskoleklass och fritidshem

Skolverket juni 2015

Förskoleklassens och fritidshemmets syfte och innehåll ska bli tydligare. Dessutom behöver det bli tydligare hur övergången mellan förskola, förskoleklass och fritidshem ska gå till.

Den 15 januari fick Skolverket i uppdrag av regeringen att lämna förslag till ändringar i läroplanen. De nya texterna i läroplanen som beskriver förskoleklassens och fritidshemmets syfte och innehåll blir två nya avsnitt i läroplanen. Den 1 juni lämnade Skolverket sin delredovisning till regeringen.

En öppen arbetsprocess

För att se till att texterna blir tydliga, begripliga och relevanta kommer det att vara möjligt för allmänheten att lämna synpunkter på texterna via en webbenkät under perioden 28 augusti till 8 september. Därefter kommer förslaget att skickas på remiss till flera myndigheter, kommuner och organisationer under perioden 15 september till 13 oktober. Skolverket redovisar sitt slutgiltiga förslag den 30 november 2015.

Arbets- och referensgrupper

Skolverket har satt samman två arbetsgrupper och två referensgrupper för fritidshem respektive förskoleklass och övergångar. I grupperna ingår verksamma lärare och förskollärare, samt forskare. Ytterligare en referensgrupp som utgörs av ämnesdidaktiker ger synpunkter ur ett språkutvecklande, naturvetenskapligt, matematiskt, samhällsvetenskapligt och praktiskt-estetiskt perspektiv. Skolverket har även haft samråd med ett flertal myndigheter och organisationer.

Läs delredovisningen

I delredovisningen finns en beskrivning av arbetsprocessen och de vägval som hittills har gjorts under arbetets gång. I delredovisningen finns däremot inga förslag till nya skrivningar i läroplanen.

[Delredovisning av uppdrag om förtydligande av förskoleklassens och fritidshemmets uppdrag m.m. \(64 kB\)](#)

Elevhälsan motsvarar inte elevernas behov Skolinspektionen 2015-06-01

Elever i grundskolan som mår dåligt träffar sällan en skolpsykolog. Det visar Skolinspektionens granskning av elevhälsans arbete på 25 grundskolor. De granskade skolorna saknar ofta strategier för hur det förebyggande och hälsofrämjande elevhälsoarbetet ska planeras, genomföras och följas upp.

[Granskningen](#)

Många missar att söka bidrag Specialpedagogik 2015-06-07

Undermåliga ansökningar, ojämn fördelning mellan regionerna, dålig kunskapsåterföring. Men också mängder med intressanta idéer. Så kan man sammanfatta fem år av särskilda insatser i skolan som nu har utvärderats.

Bild: Joanna Hellgren.

Pedagogiska idéer bör spridas mer. Det konstateras i en utvärdering av särskilda insatser i skolan.

– Tänk om alla fantastiska idéer och tankar kring att jobba specialpedagogiskt som finns runtom i landet fick bättre spridning. Det skulle ju komma barnen till godo, men också gynna forskningen! Lena Boström, docent i utbildningsvetenskap. Hon har lagt fram förslag till förbättringar, förslag som regeringsutredarna tagit fasta på.

Varje år delar staten ut stora bidrag till SIS. Det innebär att kommunala, enskilda och statliga huvudmän kan ansöka om ekonomiskt stöd till sin specialpedagogiska verksamhet, i form av rent ekonomiskt stöd till sjukhusundervisning, men också till regionala, kvalitetshöjande insatser och utvecklingsprojekt. Men stödet har fördelats ojämnt och många huvudmän har inte ens lämnat in ansökningar. I mitten av april kom ett delbetänkande med förslag om hur stödet kan utvecklas, bland annat genom nya lagförslag och skärpta krav både på huvudmän och Specialpedagogiska myndigheten.

Det hela grundar sig till stora delar på den utvärdering av statsbidraget som Lena Boström gjort tillsammans med sin kollega på Mittuniversitetet, Göran Bostedt, i anslutning till utredningen. De har också intervjuat alla projektledare, huvudmän som tagit del av bidrag, samt handläggare vid Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM. Detta material har de matchat mot lagtexter och förordningar och utifrån det gjort en utvärdering.

– Vi kan nog säga att vi har en unik överblick och kunskap vad gäller SIS-medlen för de fem åren, säger Lena Boström. När hon och Göran Bostedt gått igenom sitt stora material har de sett flera svagheter i hanteringen av SIS-medlen, något de ser som ganska allvarligt, eftersom det rör sig om stora summor (cirka 125 miljoner kronor per år).

Fördelningen av medlen är ojämn. Vissa regioner har fått betydligt mer anslag än andra och ett flertal kommuner har inte ens ansökt om medel. Denna orättvisa behöver ses över, anser Lena Boström och Göran Bostedt och föreslog därför regeringsutredarna att bland annat göra ansökningsprocessen mer flexibel.

Dessutom brister många av ansökningarna och redovisningarna i kvalitet, anser de. När det handlar om särskild undervisning på sjukhus finns det sällan några specialpedagogiska perspektiv med.

Därför är hon nöjd med att utredarna nu föreslår att Skolverket ska ta över ansvaret från SPSM, för fördelning av medel till sjukhusundervisningen och att vissa krav ska finnas för att stöd ska beviljas.

Många av ansökningarna till regionala utbildningsinsatser och utvecklingsprojekt är också undermåliga. – Få av dem är ordentligt bearbetade ur specialpedagogiskt perspektiv, säger Göran Bostedt, som tror att detta till viss del har sin förklaring i att ett förtroende byggts upp mellan SPSM och huvudmännen genom årens lopp.

– Handläggarna på SPSM har koll på verksamheten och behöver inte så stort underlag. Men då är det ju sårbart, till exempel om en handläggare slutar.

Att det regionala utvecklingsstödet inte alls söks av alla som har möjlighet tror han delvis har geografiska skäl. Det är helt enkelt svårare att anordna utvecklingsinsatser i till exempel norra Sverige, där avstånden är långa. Men det finns också ideologiska skäl. Många av huvudmännen tycker att detta med regionala utbildningsinsatser är otidsenligt. De krockar med det tankesätt som råder i dag, som går ut på inkludering, det vill säga att undervisning ska ske i hemskolan.

Det finns en tredje möjlighet att få SIS-medel, nämligen att söka till utvecklingsprojekt. Under de aktuella åren var ansökningarna många, men inte ens hälften av dem beviljades.

– Det är otroligt viktigt, för det visar att det finns ett stort intresse och en enorm potential att öka kunskapen och utveckla nya metoder, till exempel kring lärandemiljöer, säger Lena

Boström. Samtidigt, konstaterar hon att redovisningarna från de projekt som har fått stöd och genomförts, är mycket varierande i kvalitet. – Några är strålande, men många är alldeles för ytliga, utan vetenskaplig förankring eller grund för kunskapsöverföring.

Detsamma gäller redovisningarna för regionala utbildningsinsatser. Göran Bostedt och Lena Boström är förvånade över att det funnits så lite av kunskapsåterföring.

– Jag trodde, när man satsar så här mycket pengar, att det skulle finnas en tydlig strategi för att samla upp kunskapen och sprida den över landet. Man måste helt enkelt systematisera kunskapsinsamlingen och se till att den återförs ut i verksamheten! För elevernas skull, säger Göran Bostedt.

Han menar att det borde ställas högre krav i ansökan. Att man måste redogöra för vad man vill pröva med sitt projekt. Gör man det är det lättare att värdera resultaten sedan, säger Göran Bostedt.

Fylligare redovisningar och en systematisk kunskapsinsamling skulle också gynna forskningen, påpekar de två utvärderarna. – Vi har ju sett hur många fantastiska idéer det finns ute i landet, säger Lena Boström.

FORSKNING

Vägen till skolan är full av separationer [Chef & Ledarskap 2015-06-01](#)

Det är viktigt att fundera över hur övergångarna mellan förskola, förskoleklass och skola går till och att försöka minimera antalet separationer. Men det är lättare sagt än gjort för många rektorer, visar Helena Ackesjös forskning.

Illustration: Emma Hanquist

Övergångsrik. Ordet sammanfattar tillvaron för de barn som Helena Ackesjö följde i sitt avhandlingsarbete där hon undersökte barns perspektiv på övergångarna mellan förskola, förskoleklass och skola.

Det blev många nya kompisar, lärare och lokaler på kort tid. Barn från nio olika förskolegrupper bildade tre för-skoleklasser, som sedan blev två ettor.

Att byta sammanhang tar kraft och energi, påpekar hon. Varje gång du kommer in i ett nytt socialt sammanhang måste du konstruera dig själv på nytt. I samma veva som barn börjar i förskoleklass börjar de också ofta i fritidshem, vilket innebär ytterligare en arena som ska tolkas. Vad är det här för plats? Vad krävs av mig här?

– Det är många relationer som ska skapas när man är fem och ett halvt år.

Barnen hade många tankar om att börja skolan. Mycket handlade om nedärvda föreställningar om vad skolan är. De oroade sig för separationer, men också för att det skulle bli hårt arbete och vad som skulle hända om de inte klarade proven, berättar Helena Ackesjö.

– Barnen hade stora förväntningar och tänkte att det skulle vara tydliga skillnader mellan skolformerna.

Något det inte alltid är, konstaterar hon. I förskoleklassen möter de förskolepedagogik – precis som intentionen är – men det gör att barnen kan ha svårt att tolka förskoleklassen som plats. Även den uppmjukade miljön gör att gränserna blir otydliga.

– Det är viktigt att lärarna visar att förskoleklassen handlar om undervisning och lärande.

En del barn tyckte att det var för mycket förskola i förskoleklassen. Vissa tyckte att de fick göra samma saker i årskurs ett som de gjort i de tidigare verksamheterna.

Styrkan med förskoleklassen är att den ger barn en möjlighet att lära sig, utan krav på prestationer. Men det får inte bli för fritt och flexibelt. Många elever har redan knäckt läskoden, påpekar Helena Ackesjö.

– Det kan vara svårt att hitta rätt nivå i undervisningen, särskilt med tanke på att barnen kommer från så många olika förskolor och har varierande förkunskaper.

Skolbesöken som gjordes under vårterminen var betydelsefulla. Förskolan hade en handlingsplan som den arbetade efter. Men det handlade mycket om att stämma av almanackorna – mötas i mars, gå på besök i april och maj och utvärdera i oktober. Lärarna reflekterade sällan över hur de gjorde eller om det gick att göra bättre, konstaterar hon.

Barns perspektiv på övergångar skiljer sig från de vuxnas. Det är inte säkert att det vuxna tror att de tycker är viktigt eller problematiskt verkligen är det. Det som vissa barn ser fram emot, kan oroa andra. Det handlar om att lyssna på dem och tillåta sig själv att göra olika, anser Helena Ackesjö.

En annan aspekt av separationer är att man i förskolan ibland har mer fokus på anpassning till framtiden i förskoleklassen än på avslutet i förskolan. Men eftersom barnen ofta varit i förskolan i flera år är separationen från den en kritisk aspekt av övergången, menar hon.

Barnen i den undersökta gruppen var helt på det klara med att de skulle börja i förskoleklass. Men vissa förstod inte att det också innebar att de inte skulle komma tillbaka till förskolan mer. När det blev tydligt, blev en del ganska sorgsna.

– Det måste vara viktigt att få packa ihop sina erfarenheter och göra ett avslut.

Att utveckla samarbetsformer mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem är ett gemensamt ansvar för lärare och skolledare. Den största svårigheten är den uppenbara – att verksamheterna ligger på olika platser, påpekar Helena Ackesjö.

En rektor berättade att han tog emot barn från 18 avdelningar. Men det handlar inte bara om att barnen kommer från många förskolor. Det fria skolvalet gör att de inte vet vilka skolor som föräldrarna kommer att välja.

– Jag kan tänka mig att på en ort där det bara finns en förskolegrupp och en skola, är det lättare att samverka än i orter med många förskolor och skolor som ingår i stora system.

För barnen handlar det som sagt om många uppbrott som ställer krav på deras anpassningsförmåga och flexibilitet. Det är viktigt att fundera över om det går att minimera dem och föra en diskussion om vad som är rimligt att kräva av barnen, anser Helena Ackesjö.

– Som lärare och skolledare kan man alltid behöva reflektera över hur man organiserar för övergångar och om det går att göra annorlunda.

Teckenspråk berikar barns språkutveckling SPSM 2015-06-10

De minsta barnen har nytta av teckenspråk i sin språkutveckling, vare sig de är hörande eller döva. Det visar forskning. Nu finns ”Teckenspråk, talat och skrivet språk, en forskningssammanställning om tvåspråkighet” att ladda ner.

”Teckenspråk, talat och skrivet språk” är den första forskningssammanställning som Specialpedagogiska skolmyndigheten tagit fram på eget initiativ.

– Vi behövde ta reda på vilka kunskaper som finns, vad forskningen fått fram och vilka effekter som tvåspråkighet kan ge för att sedan sprida och öka kunskap om vad tvåspråkighet innebär säger författaren till skriften, filosofie doktor Emelie Cramér-Wolrath.

Genom arbetet i kunskapsområdet Tvåspråkighet har Emelie samlat information om forskning. Nu har hon också sökt i forskningsdatabaser, både nationellt och internationellt för att hitta fler studier till forskningssammanställningen.

Längre upp i barnets ålder, i skola, på fritid, i utbildning och i arbetsliv ger tvåspråkighet en möjlighet att välja det språk som är bäst utifrån den situation man är i.

ÖVRIGT

Läsa-skriva-räkna-garanti utreds [Lärarnas tidning 2015-06-17](#)

En utredare får på onsdagen i uppdrag att utforma regeringens utlovade läsa-skriva-räkna-garanti. Garantin ska träda i kraft hösten 2017. Garantin kommer innebära att särskilt stöd sätts in tidigt, bland annat genom att ge lärarna mer makt över när det ska sättas in, så att alla elever ges förutsättningar att nå målen i svenska och matematik i årskurs 3.

Docent Ulf Fredriksson vid Stockholms universitet får uppdraget att utreda vad garantin kräver för stödande insatser och vad som ska gälla i de fall elever lämnar årskurs tre utan att kunna läsa, skriva och räkna.

Även om syftet med garantin är att alla elever ska få med sig läsförståelse, skrivförmåga och grundläggande matematikkunskaper från lågstadiet går det inte i sig att garantera, har

utbildningsminister Gustav Fridolin sagt tidigare. Däremot ska alla elever få förutsättningar att få med sig de kunskaperna och förmågorna.

Bakgrunden till satsningen, som är en del av regeringens lågstadielöfte, är bland annat dåliga resultat på nationella prov i årskurs 3 våren 2014.

Utredningen pågår till hösten 2016 då ett färdigt förslag ska presenteras.

Nytt institut ska stödja lärares arbete mot extremism [Lärarnas tidning 2015-08-19](#)

Christer Mattsson, före detta lärare och grundare av toleransprojektet, är nu utsedd till tillförordnad föreståndare för det nyinstittade Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet.

Segerstedtinstitutet ska sprida kunskap och metoder för att minska rekryteringen till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer. Uppdraget är att som akademisk institution arbeta nära fältet, det vill säga nära lärare, socialarbetare och ungdomsarbetare.

Christer Mattsson.

– Vi ska ta fram, samla och sprida kunskap. Vi kommer därför att utveckla samarbetet med tjugo kommuner vars skolor redan arbetar på olika sätt med de här frågorna. Det ska bli intressant att följa hur det går för dem. Vi ska även bedriva utvecklingsarbete om hur vi bäst ska minska rekryteringen till våldsbejakande rörelser. För lärare och andra som vill lära sig mer finns det även en kurs som heter Identitet, extremism och tolerans som går att läsa på distans vid Göteborg universitet.

– Mitt allmänna råd är att arbeta långsiktigt och dialogbaserat och undvika konfrontation. Lär av andra skolor men anpassa arbetssättet utifrån den enskilda skolans situation. Ta avstamp i skolans värdegrund.

– Det är ingen hemlighet att det mest har varit inriktat på vit makt-miljö och rasistiska organisationer. Nu kommer vi att fortsätta arbetet med Toleransprojektet och försöka isolera framgångsfaktorerna och se vilka av dessa som är överförbara till ett andra sammanhang.

Bonuspengar ska minska barngrupperna i förskolan [Lärarnas tidning 2015-05-28](#)

Bild: Colourbox

30.000 kronor i bidrag för varje plats en grupp minskar med. Så hoppas regeringen få bukt med de stora barngrupperna i förskolan.

– Vi tror att det kommer få stor effekt, säger utbildningsminister Gustav Fridolin (MP).

Framför allt är det de största grupperna och grupper för de yngsta barnen som prioriteras när de statliga pengarna ska fördelas. Det handlar om 415 miljoner i år och sedan 830 miljoner om året, och kommuner och huvudmän kommer att kunna få del av pengarna från och med i höst.

– Vi vet att i de största barngrupperna blir det inte samma utrymme för det pedagogiska innehållet, som är viktigt för att barnen senare ska få bra resultat och bra möjligheter i skolan, säger Gustav Fridolin.

Barngruppernas storlek har ökat de senaste åren, och nu är nästan var femte grupp större än 20 barn. Skolverkets riktlinjer sade tidigare att det inte bör vara fler än 15 barn per grupp. 2013 togs denna rekommendation bort, men regeringen har i vår gett Skolverket i uppdrag att ta fram nya riktlinjer för ett maxantal.

Enligt Fridolin finns ett stort intresse hos kommuner och andra huvudmän för att minska förskolegrupperna.

– Vi måste samarbeta. Kan staten underlätta genom att göra de investeringar som krävs tillsammans med kommunerna, då kan vi göra skillnad för Sveriges barn och elever, säger han.

Ny guide till normkritiskt lärande Skolvärlden 2015-07-29

Lagom till Stockholm Pride gav LR:s studerandeförening ut broschyren "Det öppna klassrummet - Lathund för ett normkritiskt arbetssätt".

[Ladda ner broschyren som pdf här](#). I häftet på 30 sidor samsas resonerande texter med konkreta tips, övningar och metoder för att underlätta ett normkritiskt perspektiv i klassrummet. Det handlar om att synliggöra normer som heteronormen, vithetsnormen, funktionsnormer, sexualitetsnormer, könsnormer och utseendenormer för sig själv som lärare och för eleverna.

– Vi vill inspirera och konkretisera. Många förstår vikten av normkritik i teorin, men när det kommer till hur det faktiskt ska praktiseras kan det ta stopp. Det har efterfrågats någonting konkret. Det här kompendiet är inte heltäckande men det är en inkörsport för att komma igång, säger Isak Skogstad, ordförande för LR:s studerandeförening.

– Ett inkluderande förhållningssätt är viktigt i all skolverksamhet, och det här perspektivet behöver tas i beaktning. Och vi har redan märkt av ett stort intresse både från yrkesverksamma lärare och från studenter. Vi befarade att skriften skulle gå ganska obemärkt förbi, men det har varit ett enormt tryck, med många nedladdningar och delningar i sociala medier. Folk vill ha den, säger Isak Skogstad.

Det är föreningens första publikation på om normkritik, men de erbjuder sedan tidigare internutbildningar till sina aktiva medlemmar.

– Det är vår förhoppning att den här ska fortsätta användas över tid, och det ska bli intressant att höra från yrkesverksamma lärare som börjar använda den. Men vi representerar lärarstudenter. Symptomatiskt för det hela är att det varierar kraftigt mellan de 28 olika lärosätena hur mycket plats som ges åt det normkritiska perspektivet. Så i förlängningen hoppas vi att det här ska leda till en mer likvärdig lärarutbildning.

Elevernas egna röster om psykisk hälsa tas tillvara i ett projekt vid Barn- och ungdomspsykiatri i Uppsala. Skolvärlden 2015-08-18

Tar tillvara elevernas idéer – Eleverna vet tidigare än vuxna om varandras problem, säger projektledaren Anja Kivimäki. Allt som händer i projektet "Skolan som arena för psykisk hälsa" presenteras kontinuerligt på projektets hemsida.

Läs mer om projektet [här](#).

Under tre år ska samverkans- och utvecklingsprojektet "Skolan som arena för psykisk hälsa" pågå. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) vid Akademiska sjukhuset i Uppsala ska inom ramen för projektet på olika sätt förbättra förutsättningarna för psykisk hälsa bland elever i Enköpings och Älvkarleby kommuner. På sikt ska erfarenheterna spridas både i länet och nationellt.

– Det råder en stor enighet om att skolan är den viktigaste arenan och det rätta stället att hjälpa barn, eleverna ska inte behöva söka hjälp någon annanstans. Men skolan har bristande resurser och elevhälsan har många olika arbetsuppgifter, så vi försöker stärka samarbetet med andra stödfunktioner utanför skolan.

En viktig del i projektet är att ta tillvara elevernas egna tankar kring psykisk hälsa. Elevhälsoteamen i skolorna som deltar har identifierat sina utvecklingsområden. Sen är tanken att skolans elevråd eller en annan elevgrupp får fundera över vad man skulle kunna göra för att förbättra de här områdena.

Det kan handla om hur man ser att en kompis mår dåligt, hur man kan stötta och om det finns något som skolan kan göra för att förebygga. – Eleverna vet tidigare än de vuxna på skolan om varandras problem. Själv funderar jag på hur vi kan få eleverna att faktiskt vågar berätta och ge stöd kring det. Vi måste få veta tidigare, och vi måste göra det okej att berätta och söka stöd, säger Anja Kivimäki.

Ett utvecklingsområde som de deltagande elevhälsorna själva lyft är hur de ska få så kallade hemmasittare att komma till skolan och det kommer vara viktigt under projektet. Ett av projektets mål är bättre skolnärvaro och högre skolresultat.

– Inom forskning råder enighet kring att det finns ett samband mellan skolnärvaro och skolresultat och mellan skolresultat och psykisk hälsa. Goda skolresultat är den starkaste friskfaktorn.

Många skolor har för små skolgårdar, visar en ny kartläggning. Tydligare regler ska få kommunerna att följa lagen. [Lärarnas tidning 2015-08-19](#)

Skolgårdarnas genomsnittliga storlek minskar på flera håll i landet och på vissa ställen finns de inte alls. En kartläggning av en kommun och ett län som Statistiska centralbyrån (SCB) har gjort på Boverkets uppdrag belyser utvecklingen. I Uppsala kommun är sju procent av skolgårdarna för små, i Blekinge är siffran tio procent.

Det har blivit ett jätteproblem i kommunerna som bygger mycket. Det finns inga uppgifter om hur stora skolgårdarna är i Sverige och kommunerna saknar egen statistik. SCB:s kartläggning är därför unik och baseras bland annat på mätning av kartor över sammanlagt 152 skolenheter i Uppsala kommun och Blekinge län.

Studien visar också att friskolor generellt sett har mindre skolgårdar än kommunala skolor. Förklaringen är att de har etablerats de senaste 20 åren, efter det att statens riktlinjer försvann.

Fram till kommunaliseringen av skolan fanns det statliga riktlinjer från Skolöverstyrelsen kring skolgårdars storlek: 10 kvm per barn. Sedan 1991 har kommunerna själva fått bestämma över skolgårdarna, baserat på den enda lag som reglerar frågan, plan- och bygglagen. I den står att »Om tomten ska bebyggas med (...) skola, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse«. Paragrafen har tolkats helt olika av kommunerna.

Till följd av att skolgårdarna minskar och att lagens formuleringar är vaga har Boverket på uppdrag av regeringen tagit fram en vägledning och nya allmänna råd. Lagen är otydlig och den är svår att hävda i byggprocessen. De nya råden visar hur lagen ska uppfattas.

Enligt forskare är 3 000 kvm ett slags minimivärde för att en skolgård ska kunna upprätthålla nödvändiga lekkvaliteter, oavsett antal barn.

KARLSTADS KOMMUN

Karlstads kommun, barn- och ungdomsförvaltningen, 651 84 Karlstad
Tel: 054-29 50 00. E-post: barnochungdomsförvaltningen@karlstad.se